

Funktionshinderspolitisk strategi för Västerbottens läns landsting 2017–2020

Funktionshinderspolitisk utveckling har sin grund i Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar som bekräftar varje enskild persons fri- och rättigheter utan åtskillnad av något slag. Konventionens mål är att undanröja all form av diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Sverige har anslutit sig till konventionen vilket innebär att staten förbundit sig att harmonisera svensk lagstiftning med konventionens artiklar.

Det är en gemensam angelägenhet att samhället utformas så att människor har jämlika förutsättningar att medverka i utvecklingen och vara delaktiga i samhällsgemenskapen. I den stund vi når insikt om att en funktionsnedsättning inte behöver bli till ett hinder för den det berör, det är då som den politiska viljan får betydelse och kan göra avtryck i vardagen för enskilda personer och i samhället som helhet.

Västerbottens läns landsting har individens bästa i fokus och kan skapa förutsättningar att göra personen delaktig. I samspel med övriga samhällsaktörer och med rätt inställning och kunskap kan landstinget bidra till att resurser frigörs och tas till vara så att en öppen och lärande kommunikation uppstår. På så sätt stimuleras dialog och utveckling kring de funktionshinderspolitiska målen.

Deklaration

- Landstinget värnar den personliga integriteten genom att respektera betydelsen av självbestämmande, delaktighet och oberoende för personer med funktionsnedsättning
- Landstinget har insikt om att en funktionsnedsättning inte är självvald. Det är en praktisk, medicinsk, social och psykologisk verklighet för den det berör, men den kan aldrig utgöra grunden för personens identitet
- Landstinget har de internationella konventionerna som förebild i utvecklingen inom det funktionshinderspolitiska området vilket innefattar ekonomiska, sociala, kulturella, medborgerliga och politiska rättigheter samt lagreglerat individuellt stöd och skydd för personer som har omfattande behov av samhällets insatser. Målet är ett samhälle där alla lika rätt erkänns, vilket innefattar möjligheten att efter personliga förutsättningar kunna bidra till individuell och gemensam utveckling.

Förutsättningar

En av de största utmaningarna i det funktionshinderspolitiska arbetet är att klara steget att gå från ord till handling för att nå uttalade mål. Det vi tänker, uttalar och gör för att skapa jämlika förutsättningar för var och en av oss måste resultera i ett positivt avtryck i den enskildes vardag. Om det inte gör det har vi misslyckats i vår politiska vilja. För att klara det funktionshinderspolitiska uppdraget förutsätts därför att vi har:

Insikt och kunskap

- Förtroendevalda och ledare i landstinget har kunskap om vilka beslut, lagar och konventioner som berör och direkt påverkar levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättningar.
- Det funktionshinderspolitiska perspektivet beaktas i beslut och verkställighet med utgångspunkt i nationell lagstiftning som styr landstinget, exempelvis i Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), Patientlagen (2014:821), Diskrimineringslagen (2008:567) och Stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387).
- Det funktionshinderspolitiska perspektivet finns med i utveckling som har sin utgångspunkt i landstingets vision och värdegrund liksom i landstingets styrdokument inom exempelvis folkhälsa, arbetsmiljö och likabehandling.
- Landstinget stimulerar och stödjer regional forskning och utveckling inom det funktionshinderspolitiska området.

Fungerande arenor för samarbeta och samråd

- Ensam är inte stark. I samverkan och dialog med övriga parter och samhällsaktörer i regionen, nationellt och internationellt når vi de funktionshinderspolitiska målen.
- Alla nämnder och styrelser i landstinget delar tillsammans ansvaret för att fullmäktiges funktionshinderspolitiska strategi får genomslag.
- Landstinget medverkar i regionala och nationella processer som gynnar utveckling i samverkan med övriga samhällsaktörer, nätverk och organisationer. Parterna utvecklar sina arenor för dialog och kunskapsutbyte på det funktionshinderspolitiska området och nyttjar digitala kanaler för samverkan, där så är möjligt.

Funktionshinderspolitisk strategi med utgångspunkt i landstingsplanens inriktningsmål 2016-2019

Bättre och jämlik hälsa

Landstingets vision: "År 2020 har Västerbotten världens bästa hälsa och världens friskaste befolkning" innehåller två perspektiv som har betydelse var för sig. Det går inte med säkerhet att säga att världens friskaste befolkning genererar världens bästa hälsa, eller omvänt.

Världshälsoorganisationen (WHO) definierar hälsa som ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande, vilket inte är enbart liktydigt med frånvaro av sjukdom och/eller funktionsnedsättning.

Brist på inflytande och möjligheter att påverka sina livsvillkor och att inte kunna delta aktivt i samhällsutvecklingen är vedertagna faktorer som påverkar vårt hälsotillstånd. I uppföljningen av den nationella strategin för funktionshinderspolitik noteras i Myndigheten för delaktighets rapport "Hur är läget 2015" att det är betydligt vanligare med dålig eller mycket dålig självrapporterad hälsa bland personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen i Sverige. Oavsett orsak är hälsan hos personer med funktionsnedsättning sämre än den skulle behöva vara. En betydande del av det höga ohälsotalet beror inte på funktionsnedsättningen i sig utan kan troligen förklaras av välkända riskfaktorer för ohälsa kopplade till livsvillkor och levnadsvanor. Hit hör till exempel ekonomisk otrygghet, utanförskap, stigmatisering, diskriminering och brist på tillgänglighet.

I rapporten noteras också att mer än dubbelt så hög andel personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen avstått från läkarvård trots att de behövt den. Kvinnor är mindre benägna att söka läkarvård trots behov jämför med män. Att närmare var tredje kvinna (16-29 år) med funktionsnedsättning har undvikit att söka vård kan handla om att de bemötts med fördomar om både funktionsnedsättning och genus. Liknande resultat redovisas vad gäller tandvård, där dålig ekonomi uppges som främsta orsaken till att man inte söker vård trots behov.

Bristande delaktighet påverkar hälsan negativt. Tillgänglighet i vid bemärkelse rör, förutom tillgång till insatser inom hälso- och sjukvården, också medborgares förutsättningar att delta i och ha inflytande över de aktiviteter och insatser som planeras och genomförs kollektivt såväl som individuellt, exempelvis att delta i idrotts-, fritids- och kulturaktiviteter och att ha tillgång till kollektivtrafik.

Arbetet med att göra landstingets miljöer och informationssystem tillgängliga pågår men i alltför långsam takt. Kunskap som rör bemötandet av personer med funktionsnedsättningar som i varierande grad och situation utgör ett hinder behöver förbättras. Landstingets information ska vara funktionell och tillgänglig för personer med kognitiv problematik och för personer med hörsel- och synnedsättning. Likaså ska lokaler och informationssystem utformas så att de är möjliga för alla att nyttja.

Funktionshinderspolitisk strategi – Bättre och jämlik hälsa

- Uppmärksamma hälsoläget för personer med funktionsnedsättning i enlighet med landstingets folkhälsopolitiska program
- Utveckla kunskap om jämlik vård och hälsa bland personer med funktionsnedsättning, särskilt där förutsättningarna har ett samband med hur samhällsstrukturer är formade.
- I uppföljningen av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet ska det framgå hur dessa insatser inkluderar personer med funktionsnedsättning
- Landstingets verksamheter kännetecknas av ett gott värdskap där besökaren möts med respekt och bevarad integritet. Tillgänglighet och funktionalitet ska utgå från individens fysiska och psykiska förutsättningar och vara flexibel och tillåtande. Besökare som, trots anpassning av lokaler och information, har behov av personlig service i landstingets verksamheter ska ha tillgång till denna.

God och jämlik vård

Landstinget ska tillhandahålla hälso- och sjukvård och i enlighet med hälso- och sjukvårdslagens 3 b § tillgodose habilitering och rehabilitering samt förskriva hjälpmedel med utgångspunkt från individens behov. I landstingets uppdrag ingår också att tillhandahålla rådgivning och annat personligt stöd enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och ge tolkservice för döva, dövblinda och personer med hörselnedsättning. Behov av insatser kan variera över tid och ofta vara livslånga. Uppföljning av dessa insatser görs framförallt utifrån mätetal som rör nöjdhet med insatsen, tillgänglighet, delaktighet och inflytande. Att bedöma effektivitet i vårdflödesmätningar räcker inte för att ge svar på om insatserna ger förväntat effekt.

Socialstyrelsen rapporterar i en färsk granskning av insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning (februari 2016) bland annat att fler män än kvinnor får insatser enligt LSS troligen beroende på att flera av de diagnoser som krävs för att få insatser är vanligare bland just män. Personer med utvecklingsstörning, autism och autismspektrumstörning behandlas hälften så ofta med ballongvidgning vid konstaterad akut hjärtinfarkt jämfört med andra patienter. Det kan finnas medicinska skäl men också bero på att bemötandet inom hjärtsjukvården inte är jämlikt och att det somatiska omhändertagandet därför är sämre för målgruppen. Socialstyrelsen noterar också att behandling vid konstaterad bröstcancer hos kvinnor som tillhör personkretsen enligt LSS sätts in alltför sent vilket resulterar i en markant förhöjd dödlighet i bröstcancer jämför med hos övriga befolkningen.

Landstinget ska därför målmedveten och i samverkan med länets kommuner arbeta för att utsätta målgrupper, exempelvis LSS-personkrets, får det stöd som krävs för att uppmärksamma och nyttja de återkommande hälsokontroller som de, i likhet med övriga länsmedborgare, blir kallade till.

Hjälpmedelsförskrivning, som en del i habilitering och rehabilitering, utvecklas snabbt och går alltmer från traditionell hjälpmedelsförskrivning till att med stöd av välfärdsteknologi utveckla metoder så att personen lättare ska kunna klara sin vardag. Nya och förbättrade hjälpmedel tillkommer kontinuerligt och gränsen mellan hjälpmedel och konsumentprodukter blir alltmer diffus. Samtidigt sker en förskjutning av förskrivaruppgiften, från förskrivning till rådgivning, som innefattar tillämpning och instruktion av allmänna produkter som kan fungera som hjälpmedel. Förändringarna kräver ständig utveckling hos förskrivare och verksamheter.

I takt med denna utveckling ökar också förväntningarna på att verksamheterna ska kunna bidra till att personer med funktionsnedsättning ges bra förutsättningar att ta del av och använda välfärdsteknologi såsom smarta telefoner och läsplattor. Behovet av kognitiva hjälpmedel ökar, framförallt inom målgruppen personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Funktionshinderspolitisk strategi – God och jämlik vård

- Det finns en tillgänglig primärvård med gott medicinskt omhändertagande av personer med omfattande funktionsnedsättningar vilket innebär ett anpassat arbetssätt och särskild kompetens avseende målgruppen och dess behov.
- Habilitering och rehabilitering är kunskapsstyrd, utgår från kvalitetsregister och nationella riktlinjer. Tillgänglighet, delaktighet och inflytande mäts. Organisation och ansvarsfördelning är tydlig vad gäller landstingets insatser för habilitering, rehabilitering och hjälpmedelsförskrivning.
- Förskrivning av hjälpmedel är jämlik och samordnad mellan kommunerna och landstinget. Hjälpmedelsförskrivning är behovsbaserad och utgör en viktig del av habilitering och rehabilitering.

Aktiv och innovativ samarbetspartner

Samverkan är en avgörande faktor för att landstinget och dess verksamheter ska klara sitt uppdrag att utveckla det funktionshinderspolitiska arbetet och de insatser inom habilitering och rehabilitering som kräver aktivitet från flera huvudmän och verksamheter för att nå god effekt.

Samordningsansvaret i all habilitering och rehabilitering vilar enligt Socialstyrelsens föreskrift (SOSFS 2008:20) hos ansvarig vårdgivare, framförallt landstinget och länets kommuner. Genom att arbeta med samordnad individuell planering som grund i personens habilitering eller rehabilitering bidrar alla till ökad delaktighet och inflytande oavsett vilken huvudman som utför beslutad insats. På så sätt kan målgruppens delaktighet och inflytande över sin egen habilitering och rehabilitering öka.

Landstinget samverkar med patient- och brukarorganisationer och får i dialogen med enskilda och företrädare för olika intressegrupper insikt om hur åtgärder och beslut landar i vardagen för dem det berör. Samverkan sker i den politiska organisationen såväl som inom landstingets verksamheter. Dialogen är viktig i ett kontinuerligt utvecklingsarbete. Därför behöver metoder för samverkan och samråd följas upp och utvecklas.

Funktionshinderspolitisk strategi – Aktiv och innovativ samarbetspartner

- Samverkan mellan landstingets verksamheter och mellan huvudmännen i länet ska utvecklas med målet att förbättra samordning av insatser som underlättar för enskilda och uttalade målgrupper att klara sin vardag.
- Dialog och samverkan med patient- och brukarorganisationer samt intressegrupper inom det funktionshinderspolitiska området ska utvecklas.
- Landstinget ska samverka med patient- och brukarorganisationer i uppföljningen av landstingets funktionshinderspolitiska strategi.

Attraktiv arbetsgivare

Goda förutsättningar att etablera sig på arbetsmarknaden utgör en viktig grund för ett fritt och självständigt liv med ökad möjlighet till delaktighet i samhällslivet.

I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar definierar i artikel 27 rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning på samma villkor som för övriga samhällsmedborgare. Liknande skrivningar finns också i nationell lagstiftning, exempelvis i Arbetsmiljölagen och Diskrimineringslagen, som tydligt uttrycker förbud mot diskriminering och marginalisering av personer med funktionsnedsättning i arbetslivet.

För att uppnå ökad delaktighet på arbetsmarknaden måste de hinder som håller personer med funktionsnedsättning i utanförskap identifieras och undanröjas. Att riva hindren och förbättra möjligheterna till delaktighet på arbetsmarknaden handlar i praktiken om ökad tillgänglighet och att ersätta myter och fördomar med kunskap hos arbetsgivare och medarbetare om de möjligheter som finns för personer med funktionsnedsättning att bidra genom förvärvsarbete. Denna utveckling förutsätter också att det finns särskilda löne- och anställningsstöd.

De framtida kompetensförsörjningsutmaningarna kräver att landstinget är en attraktiv arbetsgivare för arbetssökande. Personer med rätt kompetens ska ha tillträde till tjänster oavsett om arbetssökande har en funktionsnedsättning eller inte. Angreppssättet avgörs av hur landstinget ser på kompetens och att arbetsplatserna strävar mot ett öppet och tillåtande klimat.

Funktionshinderspolitisk strategi – Attraktiv arbetsgivare

- I enlighet med landstingets Likabehandlingsplan ställa krav på rekrytering och hur den ska genomföras för att inkludera sökande med funktionsnedsättning i rekryteringsprocessen.

Riktat uppdrag till nämnder och styrelser

- Nämnder och styrelser formar, i sina verksamhetsplaner och med utgångspunkt från denna strategi, sina funktionshinderspolitiska uppdrag i mätbara mål. Målen styr hur landstingsdirektören utformar sin ledning av verksamheten.
- Uppföljning av måluppfyllelse enligt den funktionshinderspolitiska strategin sker i den reguljära planerings- och uppföljningsprocessen. Mätbara mål som formas i nämnders och styrelser verksamhetsplaner gör det möjligt att följa upp målen och därmed se hur väl landstinget har lyckats i sin strategi för det funktionshinderspolitiska uppdraget.
- Nämnder och styrelsen ska för vart och ett av verksamhetsåren fram till och med 2020 i sina verksamhetsplaner presentera minst ett funktionshinderspolitiskt mätbart mål i enlighet med denna strategi.
- En uppföljning av den funktionshinderspolitiska strategin ska presenteras vid fullmäktiges sammanträde i slutet av 2018 samt ska en utvärdering av gällande strategi presenteras i samband med att en ny funktionshinderspolitisk strategi fastställs i slutet av 2020.